

**Charakterystyka dorobku naukowego i działalności dydaktycznej
ks. prof. dr. hab. Antoniego Dębińskiego**

Characteristics of the academic achievements and teaching activities of
Rev. Prof. Antoni Dębiński

Характеристика научных достижений и дидактической деятельности
кс. проф. д-ра наук Антония Дембиньского

Характеристика наукового доробку та дидактичної діяльності
от. проф. д-р Антонія Дембінського

MAGDALENA PYTER

Prof. dr hab., Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
e-mail: magdalena.pyter@kul.pl, <https://orcid.org/0000-0002-2203-0185>

I. Znakomity uczoney

Ks. prof. Antoni Dębiński należy do grona znanych w Polsce i poza jej granicami, i niezwykle cenionych specjalistów w zakresie historii prawa, zwłaszcza zaś romanistyki prawniczej. W swojej działalności naukowej legitymuje się imponującą liczbą ponad dwustu prac, w tym także w językach obcych. Jego twórczość to autorские monografie, artykuły naukowe, prace współautorskie i redakcyjne oraz hasła encyklopedyczne. Na ten dorobek składają się również prace popularnonaukowe i publicystyka.

Twórczość naukowa Antoniego Dębińskiego zasługuje na wysoką ocenę z uwagi na oryginalność, oparcie się na rzetelnej analizie źródeł, znakomite opanowanie materiału oraz szerokie spektrum zainteresowań i posługiwanie się specjalistycznym, a zarazem przystępnym językiem, co niewątpliwie umożliwia dotarcie z publikacjami do szerokiego grona odbiorców. Wyznacznikiem dorobku tego uczonego jest to, że z racji pełnionych przez siebie funkcji administracyjnych, kolejno – prodziekana Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, dziekana tegoż Wydziału, aż po zaszczytną funkcję rektora lubelskiej Wszechnicy, poza publikacjami *stricte* naukowymi, swoją działalnością pisarską objął wiele dziedzin. Z każdej z nich przebija dogłębna znajomość zagadnienia oraz ważkie przemyslenia. Ks. prof. Antoni Dębiński, jako Autor licznych publikacji, a zwłaszcza tej znakomitej ich części, która odnosi się do zagadnień naukowych, świetnie wpisuje się w stwierdzenie mediolańskiego profesora prawa rzymskiego – Giovanniego Negri,

że tym, co kształtuje znawcę prawa, są publikacje, które uczą i pomagają myśleć, przy czym najważniejsze pozostaje obcowanie z tekstami jurystycznymi, na których zbudowana jest europejska edukacja prawnicza (por. F. Scotti, *Il deposito nel diritto romano. Testi con traduzione italiana e commento*, Torino 2008, s. XIII).

Podjęmowana przez A. Dębińskiego problematyka oscyluje wokół kilku głównych zagadnień, chociaż badana tematyka niejednokrotnie przenika się, dając czytelnikowi dojrzały, kompleksowy i ekspresywny obraz każdego z problemów. Wśród wiodących zagadnień poruszanych przez lubelskiego romanistę oraz wyróżniających się form publikacji jego autorstwa można wymienić: rzymskie prawo karne, relacje pomiędzy prawem rzymskim a chrześcijaństwem, tłumaczenia tekstów źródłowych, znaczenie prawa rzymskiego w kulturze europejskiej, idea i znaczenie uniwersytetu, prace popularnonaukowe i publicystyczne oraz publikacje hasłowe.

1. Rzymskie prawo karne stanowi jeden z głównych wątków badawczych w karierze naukowej ks. prof. Antoniego Dębińskiego. Jest to zarazem nurt, od którego rozpoczął on działalność jako naukowiec. Rezultatem poszukiwań w tym zakresie była najpierw praca magisterska, a następnie rozprawa doktorska. Ta ostatnia została wydana w postaci monografii jako *Ustawodawstwo karne rzymskich cesarzy chrześcijańskich w sprawach religijnych* (Lublin 1990, ss. 230). Kilka lat później spod pióra lubelskiego romanisty wyszła publikacja *Sacrilegium w prawie rzymskim* (Lublin 1995, ss. 240), wieńcząca badania uzyskaniem przez A. Dębińskiego stopnia doktora habilitowanego. W pierwszej z wymienionych rozpraw Autor skupił się na przeanalizowaniu i zaprezentowaniu ustawodawstwa karnego pochodzącego od rzymskich cesarzy chrześcijańskich. Przedmiotem analizy objął ustawy karne od czasów Konstantyna Wielkiego po okres rządów Justyniana włącznie. Praca dotyczy epoki dominatu, a z punktu widzenia periodyzacji prawa rzymskiego – objęła okres poklasyczny. Na podjęty przez Autora temat złożyły się teksty ustaw pochodzące ze zbiorów *Codex Theodosianus*, *Novellae Posttheodosianae*, *Codex Iustinianus* i *Novellae Iustiniani*, skierowane przeciwko heretykom, apostatom, poganom i Żydom. Wyrosły one z ogólnej tendencji do obejmowania ochroną i popierania religii chrześcijańskiej w cesarstwie rzymskim IV–VI w. Autor ukazał, jak formowało się ustawodawstwo w sprawach religijnych oraz w jaki sposób niejedno z rozstrzygnięć kazuistycznych cesarzy chrześcijańskich IV, V i początku VI w. znalazło uogólnienie w ustawodawstwie justyniańskim.

Pozycja *Ustawodawstwo karne* została bardzo życzliwie przyjęta przez środowisko romanistyczne, o czym świadczą przychylnie recenzje, ogłoszone w Polsce oraz poza jej granicami, jak np. tekst prof. M. Kuryłowicza w: „Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Romanistische Abteilung” (1992, t. 109, s. 745).

Walory pracy dostrzegł także prof. Henryk Kupiszewski, który stwierdził, że: „[...] jest to praca przede wszystkim źródłowa. [...] Autor radzi sobie doskonale z analizą trudnych tekstów. [...] język konstytucji cesarskich niejednokrotnie jest rozwlekły, mało precyzyjny [...]. Mimo tego, na każdym kroku wyczuwa się tendencję do syntezy, do uogólnienia. Zdradza też autor spore zacięcie polemiczne, co mu kazało w niejednym krytycznie oceniać dotychczas prezentowane w literaturze sądy i zagadnienia” (H. Kupiszewski [rec.], *Antoni Dębiński, Ustawodawstwo karne rzymskich cesarzy chrześcijańskich w sprawach religijnych*. Redakcja Wydawnictw KUL. Lublin 1990, s. 230, „Prawo Kanoniczne” 1992, t. 35, nr 1–2, s. 269–271 [s. 270–271]). Kolejny recenzent – ks. prof. Wojciech Góralski – zauważył, że publikacja autorstwa A. Dębińskiego „stanowi cenną i pożyteczną pomoc nie tylko dla romanistów, lecz także dla historyków starożytności” (W. Góralski [rec.], *Ks. Antoni Dębiński. Ustawodawstwo karne rzymskich cesarzy chrześcijańskich w sprawach religijnych*. Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Lublin 1990, ss. 230, „Roczniki Nauk Prawnych” 1992, t. 1–2, s. 154–156 [s. 156]). Należy podkreślić, że także w recenzjach oceniających tekst – jeszcze przed jego publikacją (recenzje doktorskie) – piszący je podkreślali bardzo wysoki poziom pracy, niezwykłą erudycję Autora, znajomość języków obcych, co pozwoliło na dokonywanie przez niego przekładów, które „[...] w pełni oddają myśl zawartą w materiałach źródłowych”, co w pracy tego typu wydaje się niezwykle istotne (H. Karbownik, *Recenzja pracy doktorskiej ks. mgra Antoniego Dębińskiego pt. „Ustawodawstwo karne rzymskich cesarzy chrześcijańskich w sprawach religijnych”*, Lublin 1989, ss. IV + 297, mps, s. 2).

Omówiona wyżej monografia stanowiła niewątpliwym asumpt do rozwinięcia niektórych zagadnień, przedstawionych wstępnie w *Ustawodawstwie karnym*. Stąd też w kolejnych latach ukazało się kilka wartościowych i interesujących tekstów naukowych. Z ważniejszych należy wymienić bardzo ciekawy artykuł na temat represji cesarzy chrześcijańskich przeciw manichejczykom (*Ustawodawstwo chrześcijańskich cesarzy rzymskich przeciw manichejczykom*, „Kościół i Prawo” 1992, t. 8, s. 192–211). A. Dębiński przedstawił w nim ogólną charakterystykę ustaw dotyczących manichejczyków, następnie motywację i ważniejsze etapy wymierzonej przeciwko nim działalności ustawodawczej cesarzy. Zaprezentował także wykładnię prawnokarną tych ustaw.

Do tej grupy prac należy również zaliczyć niezwykle wnikliwy materiał: *Ustawy cesarza Honoriusza przeciwko Caelicolae* („Roczniki Nauk Prawnych” 1993, t. 3, s. 111–119). Autor dowodził w nim, że analiza ustaw cesarza Honoriusza pozwala wnioskować, iż przynależność do *Caelicolae* była ustawowo zabroniona. Zgodnie z brzmieniem ustawy, tego typu udział stanowił przestępstwo (*crimen*). Jeśli

chodzi o problem doktryny *Caelicolae* i kwestię zaszeregowania tej społeczności, wynik podjętej kwerendy okazał się negatywny. Analiza ustaw i innych źródeł, które znalazły się w posiadaniu Autora tekstu, nie pozwoliła jednoznacznie wyjaśnić wątpliwości i odpowiedzieć na pytania dotyczące tej grupy religijnej. Pokrewna tematyka, odnosząca się do ustawodawstwa karnego rzymskich cesarzy chrześcijańskich w sprawach religijnych wobec Żydów, znalazła swoje odzwierciedlenie we francuskojęzycznej pozycji: *Quelques remarques sur le législation imperiale (IV eme – V eme siecle) contre le proselytisme juife* (w: *Le droit romain et le monde contemporain mélanges a la mémoire de Henryk Kupiszewski*, red. W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka, Varsovie 1996, s. 117–125).

Zagadnienia rzymskiego prawa karnego były także przedmiotem rozważań A. Dębińskiego w pracy na temat *poena cullei* oraz w studium poświęconym karze śmierci za przestępstwa religijne. Pierwszej kwestii dotyczył artykuł *Poena cullei w rzymskim prawie karnym*, opublikowany w periodyku „Prawo Kanoniczne” (1994, t. 37, nr 3–4, s. 133–146). W tekście tym Autor zaprezentował refleksje na temat pochodzenia i znaczenia zwyczaju zaszywania skazanego żywcem w skórzanym worku wraz ze zwierzęciem oraz zakresu zastosowania i funkcji przedmiotowej kary. Drugie zagadnienie zostało przeanalizowane w pracy pt. *Kara śmierci za przestępstwa religijne w okresie dominatu*, opublikowanej w wydawnictwie *Kara śmierci w starożytnym Rzymie* (red. H. Kowalski, M. Kuryłowicz, Lublin 1996, s. 81–94). Problematyka ta była kontynuowana przez Antoniego Dębińskiego w tekście rozdziału zatytułowanym *Kara śmierci w świetle literatury wczesnochrześcijańskiej* (w: *Religia i prawo karne w starożytnym Rzymie*, red. A. Dębiński, M. Kuryłowicz, Lublin 1998, s. 33–56). W konkluzji ostatniej z wymienionych pozycji Autor zaznaczył, że wypowiedzi i wzmianki na temat stosowania kary śmierci pozostają rozproszone w literaturze oraz są stosunkowo nieliczne. Mimo to można ustalić, że zarówno pierwsze zbiory kościelne, jak i poszczególni pisarze wczesnochrześcijańscy oraz papieże niezmiennie powtarzali, że za przestępstwa o charakterze religijnym nie można nakładać kary śmierci (por. tamże, s. 55).

Kolejnym zagadnieniem, pozostającym w nurcie badawczym dotyczącym rzymskiego prawa karnego, była problematyka *sacrilegium* w prawie rzymskim. Tematyka ta mimo iż pozostaje w związku z zagadnieniami, które A. Dębiński już posiadał w swoim dorobku, stanowi – i to należy podkreślić – odrębny i klasyczny problem badawczy, odnoszący się do konkretnego deliktu. W 1993 r. ukazały się dwa artykuły poświęcone temu zagadnieniu. Były to: *Sacrilegium w prawie rzymskim jako kradzież (furtum) rzeczy świętych (res sacre)* („Roczniki Nauk Prawnych” 1993, t. 3, s. 87–110) oraz *Sankcje karne za przestępstwo sacrilegium* („Folia Societatis Scientiarum Lublinensis” 1993, t. 34, s. 23–33). Przedmiotem rozważań Autora

w pierwszym tekście jest analiza pojęcia *sacrilegium* rozumianego jako kradzież. W konkluzji lubelski uczyony podkreśla, że: „w okresie końca republiki i początku pryncypatu było ono [słowo *sacrilegium* – M.P.] wyrażeniem jedynie potocznym. Nie używano go w sensie technicznym ani prawnym na oznaczenie przestępstwa świętokradztwa. *Sacrilegium* stanowiło w tym czasie typ *peculatus* – przestępstwa kradzieży rzeczy należących do państwa” (*Sacrilegium w prawie rzymskim jako kradzież...*, s. 109).

Przywołana wyżej problematyka znalazła kulminację w wydanej w Lublinie w 1995 r. monografii *Sacrilegium w prawie rzymskim* (Lublin 1995, ss. 240). Rozprawa ta, będąca jednocześnie podstawą habilitacji A. Dębińskiego, stanowiła efekt jego wieloletnich badań, prowadzonych zarówno w kraju, jak też poza jego granicami (m.in. we Francji i Belgii).

Jak zaznaczył Autor we wstępie rozprawy, „celem opracowania jest przedstawienie ewolucji przestępstwa *sacrilegium* w prawie rzymskim i dokonanie analizy prawno-karnej ustaw dotyczących tego zagadnienia” (tamże, s. 19). O ogromnej erudycji Autora i znawstwie problematyki świadczy fakt, że do zakreślonego przez siebie celu dodał kilka problemów badawczych, np. jaki był związek pomiędzy poszczególnymi przestępstwami i działaniami wbrew ustawom cesarskim oraz dlaczego tak różne czyny zostały objęte tym samym terminem *sacrilegium* (s. 26), co niewątpliwie podniosło poziom merytoryczny rozprawy. Mimo iż na kolejnych stronach A. Dębiński uprzedza czytelnika, „że materiał źródłowy nie pozwolił podjąć niektórych istotnych zagadnień [...]” (s. 28), to zainteresowany problematyką tego konkretnego deliktu odbiorca otrzymuje obraz całościowy, tj. od uchwytnych źródłowo początków do końca dominatu i prawa justyniańskiego. Na plan pierwszy zostały wysunięte zagadnienia prawne, ponieważ – zgodnie z założeniem – praca ma taki właśnie charakter. Na uwagę zasługuje jednak fakt, że w monografii nie zostały pominięte kwestie polityczne, społeczne, religijne oraz ekonomiczne uwarunkowania ewolucji pojęcia przestępstwa *sacrilegium*, chociaż zagadnienia te – zgodnie z przyjętymi założeniami – były prezentowane w ujęciu węższym.

Na tym tle zostało przedstawione pojęcie i istota *sacrilegium* oraz przeobrażenie pojęcia przedmiotowego przestępstwa, które dokonywało się wraz z przemianami prawno-ustrojowymi w państwie rzymskim. Nie bez znaczenia, co oczywiste, były także zmiany religijne. „Autor – jak wyraził to w recenzji prof. Jan Kodrębski – [...] zdobył rozległą wiedzę, ale jej nie uległ i potrafił ustrzec się niebezpieczeństwa nadmiernego rozrośnięcia się swojej rozprawy. [...] równocześnie [zdołał – M.P.] przekonać czytelnika, że wie dużo więcej, niż pisze” (J. Kodrębski, *Recenzja rozprawy habilitacyjnej Ks. dra Antoniego Dębińskiego p.t. „Sacrilegium w prawie rzymskim” oraz ocena Jego dorobku naukowego*, mps, s. 7).

Niewątpliwie na uwagę zasługuje również podstawa źródłowa monografii. Autor wykorzystał źródła prawnicze, nieprawnicze i epigraficzne, zaś sama liczba tekstów, z których korzystał A. Dębiński, jest imponująca. Uczony cytował źródła w oryginale oraz *in extenso*, następnie je interpretował, co niewątpliwie pozwoliło czytelnikowi na łatwiejszą ocenę wykładni dokonywanej przez badacza.

Poczynione ustalenia pozwoliły na konkluzję, w myśl której pojęcie *sacrilegium* przeszło dużą ewolucję. W okresie klasycznym było ono pojmowane jako szczególna odmiana kradzieży, w prawie poklasycznym obejmowało wiele różnych przestępstw przeciwko cesarzowi i religii. Przestępstwa lub zachowania określane terminem *sacrilegium* związane były z życiem państwowym i religijnym, a termin występował w źródłach zarówno w znaczeniu prawnym, potocznym, jak i przenośnym. Jak podkreślił prof. Władysław Bojarski, „najważniejsze jest to, że Autor [...] wypełnił lukę w literaturze rzymskiego prawa publicznego nie tylko w Polsce, ale w świecie” (W. Bojarski, *Ocena rozprawy habilitacyjnej ks. dra Antoniego Dębińskiego pt. „Sacrilgium w prawie rzymskim” i pozostałego dorobku naukowego, uzyskanego po otrzymaniu stopnia naukowego doktora n.p., mps, s. 6–7*).

Do problematyki rzymskiego prawa karnego powrócił Antoni Dębiński po kilku latach, a to za sprawą dwóch oryginalnych tekstów: *Przestępstwa religijne w prawie rzymskim* (w: *Contra leges et bonos mores. Przestępstwa obyczajowe w starożytnej Grecji i Rzymie*, red. H. Kowalski, M. Kuryłowicz, Lublin 2005, s. 63–69) oraz *Herezja jako przestępstwo prawa rzymskiego* (w: *Salus rei publicae suprema lex. Ochrona interesów państwa w prawie karnym starożytnej Grecji i Rzymu*, red. A. Dębiński, H. Kowalski, M. Kuryłowicz, Lublin 2007, s. 45–56).

2. Kolejnym obszarem badawczym podjętym przez Antoniego Dębińskiego były relacje między prawem rzymskim a chrześcijaństwem, w tym recepcja prawa rzymskiego przez Kościół rzymskokatolicki. Problematykę tę przywołał w pracach: *Problematyka prawna w „Divinae Institutiones” Laktancjusza* („Roczniki Nauk Prawnych” 1997, t. 7, s. 139–151) oraz *Tematyka prawna w „Oktawiuszu” Minuncjusza Feliksa* (w: *Profesorowi Janowi Kodrębskiemu in memoriam*, red. A. Pikulska-Robaszkiwicz, Łódź 2020, s. 37–43). Podejmując się tego zagadnienia, w jednym z tekstów Autor niezwykle celnie konstatował, że: „Analiza prac autorów chrześcijańskich, wykształconych i korzeniami tkwiących w starej kulturze pogańskiej, jest użyteczna dla lepszego zrozumienia ważnego, również z punktu widzenia historii prawa, procesu chrystianizacji cesarstwa rzymskiego, a także w badaniach nad oddziaływaniem etyki chrześcijańskiej na prawo rzymskie” (*Problematyka prawna...*, s. 139). Badania prowadzone przez lubelskiego romanistę w powyższym zakresie wykazują się pionierskością, bowiem w literaturze, zwłaszcza polskojęzycznej, bra-

kowało opracowań na ten temat. Te zaś, które były wówczas w obiegu naukowym, posiadały charakter przyczynkowy. Deficyt dotyczył zwłaszcza gruntownych syntez ukazujących zarówno wpływ prawa rzymskiego na wczesną literaturę chrześcijańską, jak i stosunek autorów chrześcijańskich do podstawowych zasad i wartości tego prawa. Te właśnie zagadnienia stały się przedmiotem powyższych opracowań.

Prof. Marek Kuryłowicz zwrócił uwagę, że podjęta przez A. Dębińskiego problematyka jest o tyle zajmująca, co wymagająca dobrej znajomości nie tylko historii prawa i prawa rzymskiego, lecz także historii Kościoła i historii społecznej tego okresu. Zdaniem recenzenta Autor opracowań „[...] jest niewątpliwie dobrze przygotowany do takich badań, a pierwsze próby w postaci wymienionych artykułów przekonanie to potwierdzają” (M. Kuryłowicz, *Ocena rozprawy habilitacyjnej oraz całego dorobku naukowego ks. dra Antoniego Dębińskiego*, mps, s. 12).

Fakt podjęcia przedmiotowego zagadnienia przez lubelskiego uczonego został odnotowany i bardzo dobrze przyjęty w środowisku romanistycznym. Prof. Jan Kodrębski wyraził to słowami: „Ten kierunek badań, tak naturalny na KUL-u, uczelni mogącej się pochlubić świetną tradycją studiów nad antykiem chrześcijańskim, nawiązujących do tradycji księdza profesora Henryka Insadowskiego, wydaje mi się na przyszłość szczególnie obiecujący” (J. Kodrębski, *Recenzja rozprawy habilitacyjnej Ks. dra Antoniego Dębińskiego p.t. „Sacrilgium w prawie rzymskim” oraz ocena Jego Dorobku naukowego*, mps, s. 4–5).

Analogiczna tematyka została poruszona w tekście *The Application of Roman Law According to the Decretal Intelleximus of Pope Lucius III* („Review of Comparative Law” 2004, t. 9, s. 9–26), w którym Autor zwrócił uwagę na fakt, że wyrażona przez papieża Lucjusza III w dekretele *Intelleximus* otwartość prawa kanonicznego na prawo rzymskie pozwoliła na szeroką recepcję prawa świeckiego w Kościele. Tematyka wzajemnych relacji mających miejsce pomiędzy dwoma systemami prawnymi powróciła w naukowej twórczości Antoniego Dębińskiego za sprawą artykułu pt. *Papiestwo a nauka prawa rzymskiego w XII–XIII wieku* (w: *Współczesna romanistyka prawnicza w Polsce*, red. A. Dębiński, M. Wójcik, Lublin 2004, s. 49–63). W tekście tym Autor nakreślił okoliczności, dzięki którym na rozwój średniowiecznego prawa kanonicznego w sposób istotny oddziaływało prawo rzymskie. Owa tendencja oddziaływania, prowadząca do zapożyczeń i odwoływania się do prawa starożytnych Rzymian, doprowadziła w konsekwencji do sytuacji, kiedy zostało ono uznane przez Kościół za źródło pomocnicze i uzupełniające. „W wiekach XII–XIII – jak konkluduje Autor – dynamicznie rozwijające się studia z prawa rzymskiego stały się pewnym zagrożeniem dla studiów teologicznych. [...] Aby przeciwdziałać tym tendencjom, papież [...] zakazali studiowania prawa rzymskiego” (tamże, s. 62).

Analiza tekstu stanowiącego kompilację pochodzącą z okresu poklasycznego stała się przedmiotem artykułu naukowego zatytułowanego *Powstanie i znaczenie ustawy „którą Pan przepisał dla Mojżesza”* (w: *Quid leges sine moribus? Studia nad prawem rzymskim dedykowane profesorowi Markowi Kuryłowiczowi w 65. rocznicę urodzin oraz 40-lecie pracy naukowej*, red. K. Amielańczyk, Lublin 2009, s. 73–83). Autor zmierzył się z niełatwym zadaniem, o czym świadczy fakt, że – mimo podjęcia rozległych badań – znaczna część postawionych przez niego pytań pozostała w formie hipotez. Mimo wielu niewiadomych, lubelski romanista w konkluzji zaznaczył, że racją powstania zbioru było nauczanie prawa, zaś sama kompilacja „[...] stanowiła rudymen tarne wprowadzenie do nauki prawa, przede wszystkim karnego” (tamże, s. 83).

Aspekty prawnego znaczenia *sacramentum* podjął A. Dębiński w tekście *Sacramentum: On the Legal Meaning of the Term as Used in the Letters of Pliny the Younger* („*Studia Iuridica Lublinensia*” 2022, t. 31, nr 3, s. 45–60). Konkluzja przeprowadzonych przez Autora dogłębnych i szerokich badań sprowadza się do twierdzenia, że łaciński termin *sacramentum* miał nie tylko religijną, lecz także prawną konotację. W sensie j u r y d y c z n y m termin ten oznaczał bowiem zakład procesowy, stosowany w postępowaniu cywilnym *legis actio sacramento*. Inne znaczenie otrzymał w ramach dyscypliny wojskowej – stanowił nazwę przysięgi wojskowej. Wyszute przez lubelskiego romanistę wnioski mają wartość poznawczą dla nauki i przesądzają zarazem o oryginalności badań. Ich zasięg – ze względu na to, że prawo rzymskie jest dyscypliną eksplorowaną na płaszczyźnie globalnej – jest jednoznacznie międzynarodowy.

Bazując na swoich badaniach, w jednym z artykułów Antoni Dębiński postawił jasną tezę, wyrażoną w tytule: *Ecclesia vivit lege romana. Znaczenie prawa rzymskiego dla rozwoju prawa Kościoła łacińskiego* (w: *Starożytnie kodyfikacje prawa*, red. A. Dębiński, Lublin 2000, s. 131–145). W świadczącym o dużej erudycji tekście, Autor pisał o oddziaływaniu prawa starożytnych Rzymian na kościelny porządek j u r y d y c z n y oraz dociekał, czy wpływ ten był ważny z punktu widzenia techniki legislacyjnej stosowanej w Kościele, czy i kiedy prawo rzymskie odegrało decydującą rolę w procesie powstawania najważniejszych instytucji prawa kościelnego oraz czy tam, gdzie ów wpływ jest niezaprzeczalny, chodziło o bezpośrednie zapożyczenia z prawa rzymskiego, czy raczej o zjawisko inspiracji kulturowej.

Kompleksowe i zarazem bardzo dojrzałe opracowanie tego zagadnienia znalazło się w wydanej w Lublinie w 2007 r. obszernej monografii pt. *Kościół i prawo rzymskie* (wyd. 1, ss. 239; wyd. 2, Lublin 2008, ss. 244). Istotę głównych dociekań lubelskiego uczonego stanowiło przedstawienie zagadnienia, jakim były formy, obszary i rezultaty wpływów *ius Romanum* na instytucje kościelne oraz prawo kanoniczne.

Jak ujął to sam A. Dębiński: „Przedmiotem pracy jest [odpowiedź na – M.P.] pytanie, w jakim zakresie i w jakich dziedzinach Kościół łaciński sięgnął do dziedzictwa jursprudencki rzymskiej, a także jak kwalifikował prawo rzymskie w odniesieniu do własnego systemu prawnego” (tamże, s. 11). Tak postawiony problem został rozpatrzony z uwzględnieniem historycznych okresów rozwoju Kościoła i jego prawa. Na podstawie analizy źródeł prawnych (przede wszystkim fragmentów *Kodeksu Teodozjańskiego*, *Corpus Iuris Civilis*, *Corpus Iuris Canonici*; kościelnego ustawodawstwa synodalnego, kodyfikacji prawa kanonicznego) i literackich (głównie pism ojców Kościoła) w monografii kolejno zostały przedstawione problemy oddziaływania prawa rzymskiego na porządek prawny Kościoła w okresie jego działania na obszarze cesarstwa rzymskiego, a następnie, po upadku cesarstwa na Zachodzie, na terenach państw powstających na jego gruzach (od założenia Kościoła do XII stulecia), w okresie formalnej recepcji prawa rzymskiego przez prawo kanoniczne (XII–XX w.) oraz w okresie po wprowadzeniu kodyfikacji prawa kanonicznego z 1917 i 1983 r. Godny podkreślenia jest fakt, że w pracy zostały opublikowane, po raz pierwszy w polskiej literaturze, tłumaczenia na język polski ważnych tekstów źródłowych, m.in. dekretu papieskiego *Intelleximus* papieża Lucjusza III oraz bulli *Super speculam* papieża Honoriusza III.

Rozprawa po dziś dzień stanowi fundamentalne dzieło, odnoszące się do przedmiotowej kwestii. Warto dodać, że mimo niezwykle ważkiego tematu literatura tej problematyki, zwłaszcza polska, nadal nie jest obszerna. Poza skrótowym przedstawieniem zagadnienia przez Henryka Insadowskiego (H. Insadowski, *Prawo rzymskie jako źródło prawa kanonicznego*, w: *Księga pamiątkowa ku czci bpa M.L. Fulmana*, Lublin 1939, s. 111–125), co miało miejsce w 1939 r., nikt poza Antonim Dębińskim nie podjął się kompleksowego opracowania zagadnienia. Pozycja *Kościół i prawo rzymskie* zyskała szeroki i bardzo pozytywny oddźwięk w świecie nauki, o czym świadczy liczba recenzji, opublikowanych w Polsce i poza jej granicami. Jak zaznaczył w jednej z nich prof. M. Kuryłowicz, „[...] ukazanie się [publikacji – M.P.] stanowi swojego rodzaju wydarzenie naukowe, ponieważ przy licznych przyczynkach badawczych na ten obszerny temat, brakowało dotychczas w polskiej literaturze syntetycznego ujęcia problematyki, interesującej zarówno historyków prawa, romanistów, jak i kanonistów. Tę rolę spełnia właśnie książka Antoniego Dębińskiego” (M. Kuryłowicz [rec.], *Antoni Dębiński, Kościół i prawo rzymskie*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2007, ss. 239, „Zeszyty Prawnicze” 2008, z. 8.1, s. 369–372). Z kolei L. Adamowicz napisał: „Szczególnie cennym wkładem Autora w naukę prawa jest dostrzeżenie i konkretne wskazanie w kodeksach prawa kanonicznego wpływów prawa rzymskiego, przez co w znakomity sposób uzupełnia dotąd wydawane źródła do kodeksów, zawierające jedynie odesłania do wcześniejszych ustaw

kościelnych. Ponadto w polskiej literaturze po raz pierwszy zostały opublikowane tłumaczenia ważnych dokumentów, jak dokumentu *Intelleximus* papieża Lucjusza III oraz bulli *Super speculam* papieża Honoriusza III. Rozprawę ks. Dębińskiego należy zaliczyć do kanonu podstawowych opracowań, z którymi winny się zapoznać osoby zajmujące się nauką i stosowaniem prawa kanonicznego. Jest ona cenną i nowatorską w treści pozycją na polskim rynku wydawniczym” (L. Adamowicz, Antoni Dębiński, *Kościół i prawo rzymskie*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2007, ss. 239, „Roczniki Nauk Prawnych” 2007, t. 17, nr 2, s. 227–229 [s. 229]). Z zagranicznych recenzji warto wymienić teksty m.in.: A. Hrdiny w: „Právnik. Teoretický časopis pro otázku státu a práva” (2008, nr 4, s. 462–464); tegoż w: „Revue Církevního Práva” (2008, nr 39.1, s. 72–75) oraz J. Flagi w: „Revue d’Histoire Ecclésiastique” (2008, nr 103.1, s. 200–202).

Zainteresowanie, jakie pozycja ta wzbudziła na rynku wydawniczym, dało asumpt do wydania publikacji w języku angielskim. Stąd też, w 2010 r. ukazała się książka *Church and Roman Law* (Lublin 2010, ss. 210). O randze dzieła świadczy fakt, że w postępowaniu o nadanie tytułu profesora ks. Antoniemu Dębińskiemu, w którym to ocenie poddaje się cały dorobek naukowy kandydata, jeden z recenzentów tego dorobku – prof. Witold Wołodkiewicz napisał: „Monografia ta, sama w sobie może stanowić podstawę ubiegania się o tytuł profesora [...]” (*Recenzja dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego ks. dr hab. Antoniego Dębińskiego, w związku z postępowaniem wszczętym przez Radę Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego o nadanie tytułu naukowego profesora nauk prawnych*, mps, s. 2).

W ślad za wspomnianą monografią ukazał się artykuł pt. *Czy Kościół żyje prawem rzymskim?* („Acta Universitatis Wratislaviensis no. 3063. Prawo” 2008, t. 305, s. 59–68). A. Dębiński starając się odpowiedzieć na postawione przez siebie pytanie – jak sam zauważa – „w sposób sumaryczny i aspektywny” (tamże, s. 60), jednocześnie odważnie i z dużym znanstwem zagadnienia, wyróżnił cztery fazy w historii odniesień Kościoła do prawa rzymskiego. Pierwszą określił jako spotkanie *romanitas* i *christianitas*, druga to okres, kiedy „żywe” i obowiązujące jeszcze prawo rzymskie było wykorzystywane do realizacji celów Kościoła. W fazie kolejnej prawo rzymskie stało się dla Kościoła *fons suppletorius*, zaś w ostatniej straciło status prawa posiłkowego i uzupełniającego. Problematyka ta została ponownie podjęta w tekście *Does the Church Live by Roman Law?* („Review of Comparative Law” 2007–2008, t. 12–13, s. 11–22).

Tematyka relacji pomiędzy państwem i Kościołem stała się przedmiotem monografii wydanej w 2020 r. w Lublinie, noszącej tytuł: *Polityka ustawodawcza rzymskich cesarzy chrześcijańskich w sprawach religijnych*. Jak podkreśla jej Autor,

„Podjęto próbę [...] ukazania polityki religijnej cesarzy rzymskich w odniesieniu do członków nieakceptowanych przez nich grup religijnych. Realizowano ją przy użyciu instrumentów prawnych o charakterze represyjnym. W podjętych poszukiwaniach zestawiono ustawy cesarskie z IV i V wieku wydane przeciw heretykom, schizmatykom, apostatom, poganom oraz żydom, a następnie dokonano analizy ich zawartości oraz porównano ze sobą” (tamże, s. 17–18).

W ocenie jednego z recenzentów „Podejmowana w pracy problematyka polityki ustawodawczej rzymskich cesarzy chrześcijańskich w sprawach religijnych wymaga dogłębnej znajomości nie tylko zagadnień związanych z ówczesnym prawem karnym, ale również z historią polityczną znajdującego się w okresie schyłkowym Rzymu (względnie rodzącego się Bizancjum) oraz ze skomplikowanymi dziejami konfliktów religijnych wstrząsających światem późnego antyku. Prawdłowa interpretacja późnorzymskich konstytucji cesarskich dotyczących spraw religijnych wymaga zatem interdyscyplinarnego podejścia opierającego się o dogłębną wiedzę nie tylko z zakresu nauk historycznoprawnych, ale również historii Kościoła” (B. Zalewski, *Dębiński Antoni. Polityka ustawodawcza rzymskich cesarzy chrześcijańskich w sprawach religijnych*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2020, ss. 235, „Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” 2022, t. 15, z. 1, s. 143–146). Kolejny opiniujący, Marcin Tomaszewicz, napisał: „Autor ten już wcześniej dał się poznać jako wybitny znawca prawa rzymskiego i dziejów relacji pomiędzy władzą publiczną a Kościołem w dobie późnej starożytności i średniowiecza. [...] Również omawiana praca wpisuje się w tak szeroko nakreślone spektrum poruszanych przez autora zagadnień i stanowi owoc interdyscyplinarnych studiów w zakresie prawa rzymskiego oraz dziejów Kościoła późnego antyku. [...] *Polityka ustawodawcza rzymskich cesarzy chrześcijańskich w sprawach religijnych* pióra Antoniego Dębińskiego stanowi wypełnienie istotnej luki w polskiej romanistyce. Autor bardzo starannie wybrał materiał źródłowy, który następnie został szczegółowo zanalizowany. Wyniki badań przedstawiono na tle ustaleń międzynarodowego grona badaczy prawa rzymskiego i późnego antyku. Wywód ukazuje obraz działań ustawodawczych cesarzy, zmierzających do zapewnienia monopolu religijnego i światopoglądowego popieranej przez władzę denominacji chrześcijańskiej. Cel ten prawodawca rzymski próbował osiągnąć poprzez nakładanie ograniczeń względem heterodoksyjnych grup religijnych, a także penalizację niektórych postaw, zachowań i przekonań. Monografia porusza również zagadnienia z obszarów myśli politycznej, filozofii czy teologii” (M. Tomaszewicz, *Heterodoksyjne grupy wyznaniowe chrześcijańskiego dominatu w świetle monografii A. Dębińskiego Polityka ustawodawcza rzymskich cesarzy chrześcijańskich*, Studia Erasmiana Wratislaviensia 2021, t. 15, s. 236–248 [s. 236 i 244]).

3. Jak przystało na znawcę przedmiotu, jakim jest prawo rzymskie, w dorobku Antoniego Dębińskiego nie mogło zabraknąć tłumaczeń tekstów źródłowych. Przekład tekstów prawnych na język ojczysty nie jest rzeczą łatwą, co wynika z konieczności zmuśnego i czasochłonnego analizowania pozycji jurystycznych, aby jak najwierniej oddać myśl autora. Dodatkowo – co zrozumiałe – każdy, kto zajmuje się tą wymagającą sztuką, powinien legitymować się nie tylko znakomitą znajomością języka łacińskiego, ale przede wszystkim wiedzą na temat siatki pojęciowej stosowanej w romanistyce prawnej. W roku 2008 pojawiły się trzy teksty, w których Autor podjął się zadania przekładu źródeł oraz opatrzył je komentarzem. Były to: *[Komentarz] do ustawy julijskiej o sprzeniewierzeniu, świętokradcach i o zatrzymujących [pieniądze publiczne] – 13 tytuł 48 księgi Digestów. Tekst – tłumaczenie – komentarz* („Zeszyty Prawnicze” 2008, z. 8.1, s. 355–367), *[Komentarz] do ustawy julijskiej o bezprawnych zabiegach wyborczych – 14 tytuł 48 księgi Digestów. Tekst – tłumaczenie – komentarz* („Zeszyty Prawnicze” 2008, z. 8.2, s. 335–337) oraz *[Komentarz] do ustawy julijskiej o porywaczach – 15 tytuł 48 księgi Digestów. Tekst – tłumaczenie – komentarz* („Zeszyty Prawnicze” 2008, z. 8.2, s. 339–346).

Trzy lata później, w przekładzie i z objaśnieniami Antoniego Dębińskiego, ukazał się *Zbiór prawa Mojżeszowego i rzymskiego [Prawo Boskie, które Pan przekazał Mojżeszowi]. Tekst łacińsko-polski* (Lublin 2011, ss. 234). Wzięty na warsztat *Zbiór prawa* stanowi jeden z najbardziej osobliwych zbiorów prawnych późnej starożytności – epoki, w której chrześcijaństwo i prawo rzymskie należały do najważniejszych komponentów kultury społecznej i umysłowej. Anonimowy autor wskazał w nim na podobieństwa między prawem Mojżeszowym i rzymskim. Antoni Dębiński przygotował wprowadzenie do oryginalnego tekstu łacińskiego *Collatio*. Opracowaniu towarzyszy równoległy przekład polski oraz objaśnienia o charakterze historycznym i prawnym. W 2016 r. ukazała się pozycja *Ulpiani liber singularis regularum* (Lublin 2016, ss. 196). Także w tym przypadku przekładu dokonał i objaśnieniami opatrzył A. Dębiński [wspólnie z K. Burczakiem]. Uzasadnieniem dla wydania owego zbioru stało się umożliwienie jak najszerszej grupie osób sięgnięcie do zbioru prawnego spisane w języku ojczystym starożytnych Rzymian oraz ułatwienie dostępu do oryginalnej siatki pojęć, konstrukcji i sposobów argumentacji przydatnej współczesnej kulturze prawnej (por. tamże, s. 10).

4. Mając świadomość uniwersalnej roli prawa rzymskiego, Antoni Dębiński podjął się badań dotyczących znaczenia prawa rzymskiego w kulturze europejskiej. Eksplorując to zagadnienie, lubelski uczyony odnosi się do fundamentalnych elementów owej kultury, którą stanowią: stan i cechy prawa obowiązującego (tj. sposoby

jego tworzenia), jakość techniki kodyfikacyjnej, praktyka stosowania prawa (w tym organizacja wymiaru sprawiedliwości i edukacji prawniczej), rozwój i kierunki myśli prawniczej oraz znajomość prawa i rozumienie jego roli w państwie i społeczeństwie (w tym także stopień jego akceptacji).

Cykl ten otworzył artykuł *Znaczenie prawa rzymskiego w dziejach prawa w Europie*, zamieszczony w: „Summarius. Sprawozdania Towarzystwa Naukowego KUL” (1995–1996, t. 24–25/44–45, s. 125–136). Autor skupił się na wyjaśnieniu fenomenu systemu prawa rzymskiego, który to system – co interesujące – „przeżył państwo, które je wytworzyło” (tamże, s. 123). W celu dogłębnego wyzyskania problemu, A. Dębiński scharakteryzował rolę, jaką prawo rzymskie odegrało w dziejach prawa Starego Kontynentu, ukazał wpływ tego prawa na tworzenie się prawa kościelnego oraz przedstawił podstawowe wartości, dzięki którym okazało się ono systemem uniwersalnym i ponadczasowym. Zagraniczna wersja tekstu ukazała się w języku słowackim (*Vyznam rimského práva v dejinách práva Európy*, „Bulletin Slovenska Spoločnosť Kanonického Práva” 1997, t. 3, s. 35–45), zaś poszerzona o najnowszą literaturę przedmiotu została opublikowana w postaci rozdziału *Rola i znaczenie prawa rzymskiego w dziejach prawa Europy*, w: *Gaudium in litteris. Księga Jubileuszowa ku czci Księdza Arcybiskupa Profesora Stanisława Wielgusa* (red. S. Janeczek, W. Bajor, M.M. Maciołek, Lublin 2009, s. 501–510).

Podobna tematyka została podjęta przez lubelskiego romanistę w tekście *Znaczenie prawa dla rozwoju nauki w średniowieczu*, w: *Czasy katedr – czasy uniwersytetów. Źródła jedności narodów Europy* (red. W. Sajdek, Lublin 2005, s. 23–38). W pracy tej A. Dębiński szczegółowo omówił znaczenie prawa dla rozwoju nauki i kultury w okresie *medium aevum* oraz wyraźnie wskazał, że „zapoczątkowane działaniem glosatorów zjawisko zainteresowania prawem rzymskim w wiekach średnich miało charakter ogólnoeuropejski” (tamże, s. 26). Na temat roli i znaczenia prawa rzymskiego w dziejach prawa Europy uczony wypowiedział się we wstępie do publikacji *Roman Law and European Legal Culture* (red. A. Dębiński, M. Jońca, Lublin 2008). Pomimo krótkiej formy, jaka jest zwyczajowo przypisywana introdukcjom, Antoni Dębiński przedstawił kwintesencję znaczenia prawa rzymskiego, w tym jego „ducha” i wartości etycznych, w odniesieniu do udziału tego systemu w kształtowaniu podstaw kultury prawnej Europy.

Przedmiotem kolejnego ważnego zagadnienia, publikowanego w 2007 r. i w kolejnych latach, stały się rzymskie powiedzenia i zasady prawne oraz ich znaczenie we współczesnej kulturze prawnej. Efekt poszukiwań w tym zakresie stanowiła praca *Łacińskie sentencje i powiedzenia prawnicze* (Warszawa 2007 [wraz z K. Burczakiem i M. Jońcą], ss. 306; wyd. 2, Warszawa 2013, ss. 405; wyd. 3, Warszawa 2018, ss. 416). We wstępie do publikacji A. Dębiński podkreślił znaczenie paremii w działalności

poszczególnych podmiotów i instytucji, w tym szkół wyższych i wydziałów prawa w całej Europie (por. tamże, s. IX). W artykule *Łacińskie reguły prawne. Źródła i znaczenie* („Monitor Prawniczy” 2009, nr 4, s. 182–186), w kontekście jednoczącej się wówczas Europy, Autor – wytrawny lubelski romanista – postawił pytanie: „[...] czy prawo rzymskie – ongiś wspólna dla systemu prawnego Europy kontynentalnej *ratio scripta* – może, i ewentualnie w jakim zakresie, spełnić rolę nowego *ius commune Europem*?” (tamże, s. 1–2). Odpowiadając, nawiązał do rzymskich reguł prawnych, wskazując na ich uniwersalność. „Większość reguł – konkludował A. Dębiński – jest zrozumiała przez prawników różnych narodowości, niezależnie od języka ojczystego czy systemu prawnego, którym się posługują. Niesłabnącą popularność łacińskich reguł prawnych można także wyjaśniać tym, że scalają one dwie, z pozoru niemożliwe do pogodzenia cechy. Z jednej strony, zachwycają swoją zwięzłością, lapidarnością, z drugiej zaś odznaczają się celnością i precyzją. [...] dzisiaj niezmiennie uważa się je za istotny element aksjologii prawa” (tamże, s. 6). Powyższą problematykę A. Dębiński kontynuował w publikacji *Reguły prawne Bonifacego VIII. Źródła i znaczenie*, w: *O prawie i jego dziejach księgi dwie. Studia ofiarowane Profesorowi Adamowi Lityńskiemu w czterdziestolecie pracy naukowej i siedemdziesięciolecie urodzin*, Księga I, red. M. Mikołajczyk [i. in.], Białystok–Katowice 2010, s. 157–164.

Lubelski uczoney powrócił w ostatnim czasie do tego ważnego i nadal aktualnego zagadnienia, a to za sprawą dwóch oryginalnych, opartych na materiale źródłowym i aktualnej zachodniej literaturze artykułów: *Wiedza o prawie w ujęciu Izydora z Sewilli* („Studia Prawnicze KUL” 2022, nr 1, s. 125–141) oraz *Regulae Iuris: A Lasting and Universal Vehicle of Legal Knowledge* („Białostockie Studia Prawnicze” 2022, t. 27, nr 4 s. 49–67 [wraz z M. Pyter i M. Skřejpkem]). Każda z wymienionych prac dotyczy wybranych przez Autora zagadnień, które miały znaczący wpływ na rozwój kultury europejskiej. Pierwsza odnosi się do dzieła biskupa z Sewilli (*Etymologiarum sive Originum libri XX*), dzięki któremu antyczna tradycja prawna została przeniesiona na grunt kultury średniowiecza i epoki nowożytnej. W drugiej natomiast zostało podniesione, że sentencjonalne zasady prawne wytworzone przez starożytną jurysprudence rzymską, wykorzystywane i twórczo poszerzane przez stulecia w różnych systemach prawnych, cieszą się niesłabnącym zainteresowaniem nie tylko romanistyki prawniczej. Zasady prawne w ich atrakcyjnej formie, wyrażające idee ponadczasowe, gotowe do użycia w codziennym dyskursie przez współczesnych prawników, mogą być i są atrakcyjnym oraz inspirującym surowcem w procesie harmonizacji i tworzenia prawa europejskiego, a co za tym idzie kultury Starego Kontynentu.

Interesującymi publikacjami, lokalnie traktującymi przywołaną tu problematykę, są opracowania, w których Antoni Dębiński przeanalizował rolę prawa rzymskiego w odniesieniu do kultury prawnej w Polsce. Pierwszy z artykułów, pt. *Roman Law and Polish Legal Culture*, ukazał się w czasopiśmie naukowym: „Review of Comparative Law” (2005–2006, t. 10–11, s. 9–21). Kolejny to *Prawo rzymskie a kultura prawa w Polsce* (w: *Prawo polskie. Próba syntezy*, red. T. Guz, J. Głuchowski, M.R. Pałubska, Warszawa 2009, s. 39–54). Podjęty w przywołanych wyżej tekstach przez A. Dębińskiego przedmiot rozważań obejmuje recepcję prawa rzymskiego przez dawne prawo w Polsce oraz znaczenie uniwersyteckiego nauczania prawa rzymskiego. Jak zaznacza lubelski romanista, „[...] kwestia zakresu oddziaływania prawa rzymskiego na polską kulturę prawną jest dyskutowana. Zagadnienie to nie doczekało się dotąd pełnego i całościowego opracowania, co można tłumaczyć przede wszystkim złożonością problematyki wymagającej szczegółowych badań źródłowych nad dawnym polskim prawem prywatnym, publicznym, karnym, praktyką sądową i oddziaływaniem na nie prawa rzymskiego” (tamże, s. 3). Mimo tego bądź co bądź ostrożnego podejścia, Autor z niekwestionowanym znanstwem tematu kreślił wszystkie związki występujące pomiędzy prawem rzymskim a kulturą prawną Polski, jakie napotkał w swoich badaniach. Co do wątku edukacji prawniczej, Antoni Dębiński przypomniał, że dyscyplina naukowa prawo rzymskie była jednym z przedmiotów uprawianych od początku istnienia uniwersytetu jako instytucji naukowej.

5. Kolejny nurt, który można określić jako idea i znaczenie uniwersytetu, zaczął dominować w dorobku naukowym A. Dębińskiego wraz z obejmowaniem przez niego kolejnych funkcji administracyjnych na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, począwszy od urzędu prodziekana i dziekana na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, aż po najwyższą godność uniwersytecką, rektora lubelskiej *Alma Mater*. Warto podkreślić, że Autor tekstów i publikacji poświęconych temu zagadnieniu rozpatrywał przedmiotową problematykę zarówno z punktu widzenia historycznego (historycznoprawnego), jak i współczesnego.

Pierwsze jego publikacje w tym zakresie dotyczyły – co zresztą zrozumiałe – głównie zagadnienia nauki i nauczania prawa, dyscypliny dominującej w naukowym życiu A. Dębińskiego. Zgłębiając tę bliską mu problematykę prawa, stanowiącą jedną z gałęzi wiedzy, odnosił się do struktur, w których jest uprawiana od czasów średniowiecza. Pionierską publikacją w tym zakresie była wydana w Lublinie w 1999 r. monografia *Prawo w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Historia i współczesność* (ss. 155). A. Dębiński przedstawił w niej historię nauczania i nauki prawa oraz prawa kanonicznego, począwszy od roku 1918, tj. od założenia uczelni.

Wprowadził czytelnika także w czasy współczesne, z dużym znanstwem przybliżając meandry zmian systemowych dokonujących się na wydziałach jurystycznych na KUL w ciągu kilku dziesiątków lat. Publikacja jest omówieniem wkładu pracowników Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego do nauki prawa, poczynając od chwili założenia uczelni po współczesność. W recenzji pracy ks. prof. Jan Dyduch zaznaczył, że jednym z walorów jest kompletność zestawienia, które dzięki temu dało czytelnikowi pełny obraz nauk prawnych w KUL od roku 1918 po czasy współczesne (J. Dyduch [rec.], *Ks. Antoni Dębiński, Prawo w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Historia i współczesność*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1999, stron 155, „Polonia Sacra” 2000, nr 7, s. 374–376).

W tym samym roku A. Dębiński opublikował tekst *Prawo w strukturach Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego* (w: *Prawo. Kultura. Uniwersytet. 80 lat ośrodka prawniczego w KUL*, red. A. Dębiński, Lublin 1999, s. 31–37). Publikacja ukazała się jako pokłosie konferencji, na której poruszano zagadnienia odnoszące się do trzech tytułowych płaszczyzn. Z tej też racji artykuł romanisty znakomicie wpisał się w owe trzy pola, kluczowe z punktu widzenia ludzkiego kształcenia (J. Dyduch [rec.], *Prawo, kultura, uniwersytet, pr. zb.* red. A. Dębiński, Lublin 1999, „Polonia Sacra” 2000, nr 7, s. 371–373).

Do zagadnień związanych z nauczaniem prawa na KUL Antoni Dębiński powrócił w 2008 r., w związku z kolejnym jubileuszem powstania lubelskiej uczelni. Wówczas to spod jego pióra wyszedł tekst zatytułowany *Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji* (w: *Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. 90 lat istnienia* (Biblioteka Encyklopedii Katolickiej, t. 5), red. G. Kramarek, E. Ziemann, Lublin 2008, s. 84–89). W tym samym roku, jako jeden z autorów współtworzył syntezę nauk historycznoprawnych, publikując w książce *Nauki historycznoprawne w polskich uniwersytetach w II Rzeczypospolitej* (red. M. Pyter, Lublin 2008) obszerny rozdział pt. *Prawo rzymskie w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w latach 1918–1939* (s. 317–441). W tym samym okresie ukazały się monumentalne dzieła, których A. Dębiński był inspiratorem i współredaktorem. W roku 2008 była to gruntownie ukazująca historię Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL *Księga jubileuszowa z okazji 90-lecia Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II* (red. A. Dębiński, M. Ganczar, S. Józwiak, A. Kawałko, M. Kruszewska-Gagoś, H. Witczak, Lublin 2008, ss. 733). Celem dopełnienia obrazu studiów prawnych na KUL, Antoni Dębiński podjął się współtworzenia publikacji przedstawiających sylwetki uczonych wykładających prawo. Należą do nich następujące pozycje: *Profesorowie prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego* (red. A. Dębiński, W.Sz. Staszewski, M. Wójcik, Lublin 2006, ss. 336; wyd. 2, Lublin 2008, ss. 564) oraz *Dziekani Wydziału Prawa, Prawa*

Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II (red. A. Dębiński, W.Sz. Staszewski, M. Wójcik, Lublin 2008, ss. 240; wyd. 2, red. A. Dębiński, I. Leraczyk, J. Misztal-Konecka, W.Sz. Staszewski, Lublin 2021, ss. 334).

Dziekan, a następnie rektor Dębiński z zacięciem naukowca i prawdziwą pasją angażował się także w przywracanie pamięci o poszczególnych profesorach, niegdyś pracujących na lubelskiej uczelni. Jednym z uczonych, którego zarówno osobę, jak też działalność dydaktyczno-naukową przypomniał lubelski uczoney, był romanista Henryk Insadowski. Pierwszy z tekstów został opublikowany w ramach cyklu poświęconego profesorom lubelskiej Wszechnicy (*Henryk Insadowski*, w: *Profesorowie prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, red. A. Dębiński, W.Sz. Staszewski, M. Wójcik, Lublin 2006, s. 107–114). Następny natomiast przybliżył czytelnikowi główny nurt zainteresowań badawczych prof. Insadowskiego, jakim było prawo małżeńskie (*Wkład Henryka Insadowskiego do nauki prawa rzymskiego*, w: *Wokół problematyki małżeństwa w prawie rzymskim. Henrico Insadowski (1888–1946) in memoriam*, Lublin 2007, s. 7–19).

Kolejna z takich historii znalazła odzwierciedlenie w monografii albumowej pt. *Roman Longchamps de Brier (1883–1941). Profesor lwowski i lubelski* [wraz z M. Pyter] (Lublin 2011, ss. 181). W publikacji zostały przedstawione losy wybitnego cywilisty – lwowianina, którzy niemal całe dwudziestolecie międzywojenne dojeżdżał do młodej lubelskiej uczelni, na ówczesny Wydział Prawa i wspierał nowo powstały uniwersytet w jego rozwoju. Recenzent pracy, prof. W. Witkowski napisał: „[...] praca reprezentuje wysoką wartość zarówno merytoryczną, jak i estetyczną, co w przypadku wydawnictwa albumowego jest cechą istotną i pożądaną. Warto byłoby zachęcić inne wydziały prawa czy też szersze środowisko prawnicze do publikacji przypominających sylwetki dawnych, znakomych prawników. Forma albumu wydaje się do tego bardzo odpowiednia, a wzorzec, jaki otrzymaliśmy w recenzowanym wydawnictwie, zasługuje ze wszech miar na uznanie” (*„Czasopismo Prawno-Historyczne”* 2012, t. 64, z. 1, s. 259–263 [s. 263]). Duże zainteresowanie publikacją zaowocowało uzupełnieniem materiału i w efekcie w 2015 r. ukazało się drugie wydanie książki.

W roku 2012 w taki sam sposób A. Dębiński przypomniał sylwetkę Stanisława Popławskiego (*„Rękopisy nie płoną”*: *profesor Stanisław Popławski i jego testament*, w: *Consul est iuris et patriae defensor. Księga pamiątkowa dedykowana doktorowi Andrzejowi Kremerowi*, red. F. Longchamps de Brier, R. Sarkowicz, M. Szpunar, Warszawa 2012, s. 47–56), profesora KUL, który w mieście nad Bystrzycą „[...] wykładał m.in. historię i literaturę Rzymu okresu klasycznego, „Iliadę” Homera oraz literaturę łacińską średniowiecznej Polski. Był również lektorem języka łacińskiego i greckiego dla studentów uczelni” (tamże, s. 50).

Warto podkreślić, że A. Dębiński swoją uwagę poświęcał także profesorom, którzy współcześnie zajmowali się nauką i nauczaniem prawa. Wśród publikacji poświęconych tej tematyce można wymienić teksty: *Wkład Księdza Profesora Henryka Misztala do nauki prawa* (w: *Divina et humana. Księga Jubileuszowa w 65. rocznicę urodzin Księdza Profesora Henryka Misztala*, red. A. Dębiński, W. Bar, P. Stanisław, Lublin 2001, s. 43–60), *Wkład jego Eminencji Księdza kardynała Józefa Glempa do nauki prawa rzymskiego* („Prawo Kanoniczne” 2004, t. 47, nr 3–4, s. 203–208), „*Ubi thesaurus tuus, ibi et cor tuum*”. *Tadeusz Czacki w badaniach Ireneusza Jakubowskiego* („Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica” 2023, t. 102, s. 23–33 [wspólnie z B. Czech-Jeziorską]) oraz *Mistrz i uczeń. Stanisław Wróblewski w świetle Pamięników Rafała Taubenschlaga* (w: *Wierność zasadom. Księga jubileuszowa w 90. rocznicę urodzin Profesora Wojciecha Łączkowskiego*, red. S. Fundowicz, L.K. Jaskuła, Lublin 2023, s. 33–46). Poprzez podjęcie tej tematyki wyraźnie daje się odczuć wielki szacunek, jakim Autor tekstów darzy innych uczestników twórczego procesu nauki.

Antoni Dębiński niejednokrotnie w swoich pracach podkreślał, że: „Jednym z najwspanialszych wytworów kultury umysłowej średniowiecza był uniwersytet [...]” (*Znaczenie prawa dla rozwoju nauki w średniowieczu*, w: *Czasy katedr – czasy uniwersytetów. Źródła jedności narodów Europy*, red. W. Sajdek, Lublin 2005, s. 23–38 [s. 24]). Szczególnego znaczenia słowa te nabrały wraz z rozpoczęciem sprawowania przez niego najwyższej funkcji uniwersyteckiej – rektora lubelskiej Wszechnicy. Jego prace nabrały wymiaru ogólnego, odnoszącego się nie tylko do konkretnej korporacji, ale do uniwersytetu pojmowanego jako instytucja, żyjąca określoną ideą. Tematyka ta znalazła odzwierciedlenie m.in. w tekstach dotyczących symboliki uniwersytetu. Należą do nich: *Symbolae universitatis. Kilka uwag na temat symboliki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II* (w: *Prace dedykowane pamięci Profesora Janusza Sondla, legendzie krakowskiego fakultetu prawniczego*, red. D. Malec, Ł. Marzec, T. Palmirski, Kraków 2017, s. 71–82) oraz *Symbolae universitatis. Kilka uwag na temat symboliki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II* (w: *Ius est ars Boni et Aequi. Sztuka w prawie, prawo w sztuce*, red. A. Dębiński, M. Jońca, I. Leraczyk, Lublin 2019, s. 49–65). W obydwu publikacjach Autor scharakteryzował mało znane poza środowiskiem akademickim atrybuty, którymi uniwersytety niezmiennie posługują się od czasu ich powstania, tj. dewiza, godło i pieczęć. Na uwagę zasługuje także wstęp do drugiego z artykułów, w którym rektor Dębiński przywołał urzekające pięknem słowa lwowskiego filozofa, prof. Kazimierza Twardowskiego, z którymi zapewne Autor tekstu całkowicie się identyfikował. Brzmiały one: „Ilekcroć wymawiam wyraz ‘Uniwersytet’, czynię to – przyznaję – z pewnym namaszczeniem” (tamże, s. 49).

Kolejna publikacja z tego zakresu ma nieco szerszy charakter, bowiem w artykule *Ex corde Ecclesiae. O naturze i misji uniwersytetu katolickiego* („Studia Prawnicze KUL” 2020, nr 2, s. 103–127) Autor pytał o „[...] kondycję idei uniwersytetu, instytucji, która w cywilizacji zachodniej od czasów średniowiecza miała swoje stabilne i autonomiczne miejsce” (tamże, s. 103), zaś swoje rozważania ułokował na płaszczyźnie uniwersytetu katolickiego (tamże, s. 104). W tym samym roku spod jego pióra wyszła [wspólnie z M. Pyter] monografia poświęcona pierwszemu rektorowi KUL, ks. Idzemu Radziszewskiemu. Książka była swoistym hołdem, jaki ówczesny rektor złożył swojemu wielkiemu poprzednikowi, który zainicjował założenie lubelskiej *Alma Mater*. Publikacja *Wizjoner i realista. O Idzimu Radziszewskim – twórcy Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego* (Lublin 2020, ss. 138) doczekała się kilku nagród (m.in. została wyróżniona przez Stowarzyszenie Wydawców Katolickich), co stanowiło asumpt do przygotowania edycji w językach: angielskim, włoskim i rosyjskim.

Publikacją poniekąd stanowiącą ciąg serii opracowań dotyczących dalszych dziejów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego była wydana w Warszawie w 2022 r. [wraz z M. Pyter] książka *Karol Jaroszyński. Atawistycznie obciążony wielkim hazardem życiowym* (ss. 190). To studium poświęcone jednemu z najbogatszych Polaków w historii, geniuszowi biznesu i bankowości, który dla społeczności KUL ważny jest z tego powodu, że położył finansowe podwaliny pod powstanie uniwersytetu w Lublinie.

Niejako kontynuacją przywoływania kluczowych postaci lubelskiej Wszechnicy było wydanie w tym samym roku niezwykle cennej i nieco odmiennej od wymienionych wyżej pozycji. Ks. prof. Dębiński podjął się bowiem niełatwej sztuki opracowania materiału, jakim jest dziennik, w tym przypadku ks. Antoniego Szymańskiego, profesora i rektora KUL w latach międzywojnia. W rezultacie do rąk czytelnika trafiła pozycja: A. Szymański, *Zapiski 1929–1934* (przedm. i oprac. A. Dębiński, Warszawa 2022, ss. 199). Pozyskany do opracowania materiał pochodzi z Oddziału Zbiorów Specjalnych Biblioteki Uniwersyteckiej KUL, zaś treść dotyczy opisanych w porządku chronologicznym różnych wydarzeń, sytuacji i spotkań, z których ówczesny dziekan Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych KUL, a następnie rektor sporządzał notatki, czyniąc to najczęściej w dniu wydarzenia lub nieco później. Zapiski bez wątplenia stanowią interesujące świadectwo nie tylko aktywności ich autora. Zawierają bowiem wiele spostrzeżeń i uwag odnoszących się do ówczesnego życia społecznego, politycznego i kościelnego. Odzwierciedlają organizację szkolnictwa wyższego w II Rzeczypospolitej. Są także cennym źródłem

wiedzy na temat historii katolickiej Wszechnicy w Lublinie w okresie międzywojennym (por. tamże, s. 28).

Odnalezienie przez A. Dębińskiego w zasobach Biblioteki Uniwersyteckiej KUL kolejnego zbioru materiałów pozwoliło w 2021 r. na wydanie interesującego, acz nietypowego opracowania, mianowicie zbioru listów. Publikacja A. Jenke, *Listy* (przedm. i oprac. A. Dębiński, Lublin 2021, ss. 158) zawiera kilkadziesiąt dotychczas niepublikowanych listów napisanych w latach 1950–1974 przez Annę Jenke. Ich autorka (1921–1976), nauczycielka języka polskiego i charyzmatyczna wychowawczyni młodzieży z Jarosławia, w trudnych dla kształtowania umysłów i serc czasach, obecnie kandydatka na ołtarze, pisała je do Zygmunta Sułowskiego, kolegi z czasów studiów w Krakowie, późniejszego profesora historii, od 1951 r. związanego z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim. Korespondencja odzwierciedla nie tylko długą znajomość i serdeczną relację pomiędzy nimi. Nawiązana już w czasie studiów, opierała się na głębokim przywiązaniu obojga do wartości chrześcijańskich i patriotycznych oraz na żywym uczestnictwie w duszpasterstwie akademickim. Jak zauważył w Przedmowie A. Dębiński, „[...] z jednej strony [listy – M.P.] stanowią interesujący przykład epistolografii [...] z drugiej zaś przybliżają niezwykłą postać ich autorki, [...] nadają wymiar jednostkowy uniwersalnej idei świętości. Choćby z tych racji zasługują na uwagę” (tamże, s. 5).

Dziełem, które w sposób kompleksowy odnosi się do działalności uniwersytetów w okresie II Rzeczypospolitej, jak też uczonych z tego okresu, jest wydana w 2024 r. w Lublinie pozycja *Portrety polskich historyków prawa. Okres II Rzeczypospolitej* [wspólnie z M. Pyter, ss. 664]. Zdaniem prof. W. Witkowskiego – recenzenta pracy: „Ten całościowy obraz polskich historyków prawa pokazuje, jak istotna była ich rola nie tylko *stricte* akademicka, ale w kształtowaniu kultury prawnej odrodzonego państwa. Do walorów rozprawy również zaliczam ujęcia »wewnętrzne« biogramów. Nie ograniczono się bowiem do »suchego« wyliczenia danych życiorysu i bibliografii naukowej, ale przedstawiono, w miarę możliwości *curriculum vitae* szeroko, obejmując życie prywatne, sukcesy i porażki w karierze, dane często nieznanne, przedstawione po raz pierwszy. Do tego dochodzą celnie wplecione cytaty z prac autorów. W sumie każdy biogram wręcz roi się od ciekawych informacji, czyta się to potoczyscie i z zainteresowaniem. Na takie ujęcie złożyła się iście benedyktyńska praca w archiwach i bibliotekach polskich oraz obcych, jak i styl oraz język opracowania” (W. Witkowski [rec.], A. Dębiński, M. Pyter, *Portrety polskich historyków prawa. Okres II Rzeczypospolitej, Lublin*, mps).

6. Z nurtu obejmującego ideę uniwersytetu wyłonił się pokrewny, już nie *stricte* naukowy, a bardziej popularnonaukowy i publicystyczny, w którym A. Dębiński w znacznej mierze nadal koncentrował się na kwestiach związanych z uniwersyte-

tem. W roku 2018, a zatem w roku jubileuszu 100-lecia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, ukazał się zbiór esejów zatytułowany *Gawędy na jubileusz* (Lublin 2018, ss. 140). Publikacja zawiera teksty o ludziach, którzy wpisali się w dzieje lubelskiego ośrodka naukowego, „[...] wspierali na różne sposoby, nie pozwolili zniszczyć, zabiegali o jego rozwój, rozślawili jego imię swoją działalnością i twórczością” (tamże, s. 7). Stąd też spod pióra Autora felietonów wyłonił się obraz wybitnych uczonych, znakomitych nauczycieli akademickich, prężnych organizatorów życia uniwersyteckiego oraz absolwentów, których imiona i nazwiska na trwałe wpisały się w historię KUL. Ujmujący dla czytelnika jest wpis, jaki rektor Antoni Dębiński zamieścił w publikacji, dedykując ją: „Mojej *Alma Mater*”. Ta lapidarna inskrypcja w pełni wyraża atencję, jaką darzy uczelnię, z której wyrósł. Jak na felietony przystało, teksty przedstawiają prawdziwe wydarzenia i rozmaite fakty z życia lubelskiej Wszechnicy, jednakże ich forma pozwoliła Autorowi na pewną swobodę. Dzięki temu czytelnik otrzymał zbiór ciekawych historii, poznał znakomitych ludzi, a wszystko to napisane zostało żywym, potoczystym, przystępnym i eleganckim językiem.

Warto dodać, że ów zbiór jest rozszerzoną wersją felietonów, które na przestrzeni lat 2021–2022 ukazywały się cyklicznie na łamach „Gościa Niedzielnego”. Dzięki temu przekazowi prasowemu oraz wersji elektronicznej tekstów, również osoby niezwiązane bezpośrednio z lubelską uczelnią mogły zapoznać się z jej dziejami i sylwetkami ludzi, którzy połączyli z nią swoje zawodowe losy.

Sprawując funkcję rektora KUL, ks. prof. Antoni Dębiński zainicjował organizację koncertów muzyki klasycznej, które cyklicznie odbywały się w murach lubelskiej *Alma Mater*. Trwający bez mała siedem lat okres obfitujący w tego rodzaju wydarzenia kulturalne, gromadzące nie tylko akademików, lecz także społeczność miasta i regionu, został utrwalony w monografii A. Dębińskiego [wraz z T. Księską-Falger]: *Opus Magnum – KUL-owskie wieczory z muzyką* (Lublin 2018, ss. 206). Publikacja stanowiła pokłosie i podsumowanie tego wyjątkowego w historii KUL muzycznego cyklu. Na jej treść złożyły się teksty publikowane w prasie, wywiady z artystami, zapowiedzi poszczególnych koncertów oraz zdjęcia. Książkę otwiera artykuł A. Dębińskiego: *Współtworzenie kultury godnej człowieka. O powołaniu uniwersytetu katolickiego* (s. 10–26). W tekście tym Autor mierzy się z pytaniami o istotę kultury, o kulturę w aspekcie chrześcijańskim oraz realizację celów i zadań przez tę właśnie formę kultury.

W nurt publicystyczny wpisało się także podzielone na tomy i części wydanie publikacji: *Semper Deo et Patriae. Wybór tekstów rektora KUL* (Lublin 2020). Składa się ona z następujących części: *Przemówienia i listy* (t. 1, cz. 1 i 2), *Wywiady* (t. 2), *Homilie* (t. 3) oraz *Rozważania jasnogórskie* (t. 4). Seria jest odzwierciedleniem sprawowanej przez ks. prof. A. Dębińskiego funkcji rektora KUL, zamkniętej

w wypowiedziach, przemyśleniach i rozważaniach. Fakt zaś, że nie uległy one rozproszeniu, przeciwnie – zostały zebrane i bardzo starannie wydane, pozwolił na pozostawienie trwałego przekazu i swoistej formy komunikacji z każdym zainteresowanym tą tematyką. Również w tym przypadku osią tej wielotomowej publikacji jest problematyka, która „[...] obraca się wokół idei uniwersytetu, w tym idei uniwersytetu katolickiego, jako instytucji, której znaczenie w rozwoju kultury i nauki jest nie do przecenienia” (t. 1, cz. 1, s. 7).

7. Opublikowane przez Antoniego Dębińskiego w encyklopediach, słownikach i leksykonach hasła zasługują na osobne potraktowanie. Wprawdzie co do zasady stanowią ten sam zakres badawczy co pozostałe publikacje, jednak z uwagi na ich liczbę, poziom merytoryczny i znaczenie dla nauki zasadne wydaje się przyjęcie takiego właśnie rozwiązania. A. Dębiński jest autorem ponad 100 haseł, które ukazały się w zbiorach: *Encyklopedia katolicka* (Lublin, 1993–2004, t. 4–10), *Leksykon obywatela* (red. S. Serafin, B. Szmulik, Warszawa 2008, s. 259–279), *Leksykon Prawa Kanonicznego* (red. M. Sitarz, Lublin 2019), *Leksykon tradycji rzymskiego prawa prywatnego. Podstawowe pojęcia* (red. A. Dębiński, M. Jońca, Warszawa 2016), *Encyklopedia 100-lecia KUL* (red. E. Gigilewicz, t. 1–2, Lublin 2018) oraz *Leksykon rzymskiego prawa karnego* (red. M. Jońca, Warszawa 2022). Opublikowane przez A. Dębińskiego hasła można podzielić na kilka grup. Dominują te, które swoim zakresem obejmują prawo rzymskie. Wśród nich można wymienić: *Leges Romanae Barbarorum*, *Administracja w starożytnym państwie rzymskim*, *Codicillus*, *Mos maiorum*, *Thesaurus*, *Vadimonium*, *Ecclesia*, *Manus Dominica*, *Sacrilegium* czy *Simonia*. Inne odnoszą się do prawa kanonicznego (*Kodeks Prawa Kanonicznego*, *Dekretaliści*, *Kodyfikacja*), jak również do przedstawicieli nauki prawa, takich jak: *Grabowski Ignacy*, *Dąbkowski Przemysław Roman*, *Insadowski Henryk*, *Longchamps de Bérier Roman*, *Petrani Aleksy*, oraz do struktur uniwersyteckich (*Wydział Prawa*, *Prawa Kanonicznego i Administracji* [wspólnie z M. Pyter]).

Warto zwrócić uwagę, że wśród tej imponującej liczby haseł przygotowanych przez lubelskiego romanistę zdecydowana ich część stanowi obszernie, artykułowe opracowania. Recenzent oceniający całościowo jedną z wymienionych tu publikacji, napisał: „Do szczególnych zalet opracowania należy przejrzysty system wewnętrznych odesłań do haseł powiązanych, jak również – co może jeszcze ważniejsze – do źródeł. Cieszy ponadto, że Autorzy licznie odwołują się nie tylko do źródeł o charakterze jurydycznym, lecz także do prac antycznych filozofów, retorów, antykwarystów oraz do literatury wczesnochrześcijańskiej. Dzięki temu odbiorca otrzymuje pełen obraz rzymskiego prawa karnego ujęty w syntetyczny sposób” (B. Zalewski,

Leksykon rzymskiego prawa karnego. Podstawowe pojęcia, red. Maciej Jońca, C.H. Beck, Warszawa 2022, ss. 327, „Studia Prawnicze KUL” 2023, nr 1, s. 247–249).

II. Dydaktyk, promotor, organizator

Ks. prof. dr hab. Antoni Dębiński został zatrudniony na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji w 1985 r., od tego czasu jest pracownikiem Katedry Prawa Rzymskiego. W latach 1997–2017 oraz od 2021 r. do chwili obecnej pełni funkcję jej kierownika. W 2012 r. przywdział rektorskie gronostaje i sprawował ten zaszczytny urząd przez dwie kadencje, do 2020 r. Był członkiem Rady Programowej Lubelskiego Kongresu Kultury Polskiej 2000. W latach 1999–2004 sprawował funkcję prodziekana, a w latach 2004–2012 dziekana Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL. Był inicjatorem powstania kierunku europeistyka (2008) oraz European Studies (2010), współinicjatorem utworzenia na WPPKiA Szkoły Prawa Ukraińskiego, a także uruchomienia kilku projektów studiów podyplomowych. W latach 2009–2013 pełnił funkcję przewodniczącego Rady Programowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury. Jest (lub był) członkiem kilku towarzystw i stowarzyszeń naukowych, m.in.: Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej Polskiej Akademii Nauk, Komisji Prawnej Polskiej Akademii Nauk Oddział w Lublinie, Towarzystwa Naukowego KUL, Lubelskiego Towarzystwa Naukowego.

Antoni Dębiński podczas pracy na uczelni odbył staże naukowe, m.in. w Paryżu (1988, 1992), w Louvain-La-Neuve (1993), Louvain (2002), Nanovic Institute for European Studies – University of Notre Dame (2009). Wykładał prawo rzymskie na Wydziale Teologicznym w Spiskiej Kapitulie (1997–1998) oraz na Wydziale Teologii w Welehradzie (1999–2000).

Lubelski profesor był organizatorem (lub współorganizatorem) kilkudziesięciu konferencji o zasięgu krajowym i międzynarodowym. Tematyką dominującą było prawo rzymskie (np. *Współczesna romanistyka prawnicza w Polsce*, Ogólnopolska Konferencja Zakładów i Katedr Prawa Rzymskiego, Lublin, 9–12 maja 2004 r.; *Wokół problematyki małżeństwa w prawie rzymskim. Henrico Insadowski (1888–1946) in memoriam*, Seminarium Kazimierskie z prawa rzymskiego, Kazimierz Dolny n/Wisłą, 5–7 maja 2006 r.; *Prawo w poezji, poezja w prawie. Refleksje antyczne*, IV Seminarium Kazimierskie z Prawa Rzymskiego, Kazimierz Dolny n/Wisłą, 17–18 maja 2013 r.; *Ars boni et aequi. Sztuka w prawie, prawo w sztuce*, V Seminarium Kazimierskie z Prawa Rzymskiego, Kazimierz Dolny n/Wisłą, 9–11 października 2015 r.; *Contra legem Christianam. Crime and punishment in the Christian Rome*,

VI Seminarium Kazimierskie z Prawa Rzymskiego, Kazimierz Dolny n/Wisłą, 7–9 czerwca 2019 r.), jednak szerokie zainteresowania A. Dębińskiego zaowocowały także konferencjami takimi, jak: *Filantropia czy sprawiedliwy podział*, Lublin, 9 czerwca 2022 r. czy *Idea i funkcje uniwersytetu. Colloquium z okazji 142. rocznicy urodzin ks. Antoniego Szymańskiego*, Lublin, 27 października 2023 r. Udział ks. prof. Antoniego Dębińskiego w konferencjach, zarówno czynny, jak i bierny, szacuje się na przeszło 100.

Efektom pracy dydaktycznej lubelskiego romanisty są podręczniki: *Rzymskie prawo prywatne. Kompendium* (wyd. 7, Warszawa 2017) i *Prawo rzymskie publiczne* (wyd. 2, Warszawa 2017 [wspólnie z J. Misztal-Konecką i M. Wójcik]).

Ks. prof. Dębiński jest promotorem kilkudziesięciu prac magisterskich oraz 20 prac doktorskich. Dotychczas 5 wypromowanych przez niego doktorów otrzymało stopień naukowy doktora habilitowanego w zakresie prawa (Magdalena Pyter, ks. Krzysztof Burczak, Grzegorz Jędrejek, Joanna Misztal-Konecka, Maciej Jońca). Cztery osoby z tej grupy (Joanna Misztal-Konecka, ks. Krzysztof Burczak, Magdalena Pyter oraz Maciej Jońca) uzyskały tytuł profesora nauk prawnych.

W latach 1990–1999 A. Dębiński był sekretarzem Redakcji „Roczników Nauk Prawnych”, zaś od 1999 r. członkiem Redakcji „Roczników Nauk Prawnych”. Jest członkiem Redakcji kilku czasopism naukowych: od 2000 r. „Zeszytów Naukowych KUL”, od 2004 r. „Review and Comparative Law” oraz „Studiów z Prawa Wyznaniowego” i „Edukacji Prawniczej”, a od 2012 r. kwartalnika „Prawo i Więź”. W okresie 2000–2006 był redaktorem naczelnym czasopisma „Prawo – Administracja – Kościół”, zaś w latach 2007–2012 redaktorem naczelnym kwartalnika „Studia Prawnicze KUL”.